

PEDAGOGISCHE HANDVATTEN

Persoonlijke vorming
in relatie tot
beroepsvorming en
maatschappelijke vorming

ONDERWIJS124

**House of
Hospitality**
Stichting

1. VOORWOORD

Wij geloven in de kracht van het mbo. De combinatie van werken en leren bereidt studenten voor op hun toekomst, zowel professioneel als persoonlijk; wendbaar, weerbaar en (w)aardig. Hoe kunnen we studenten begeleiden, zowel in het onderwijs als het bedrijfsleven, naar goed werknemer- en burgerschap en hen tegelijkertijd ondersteunen in de zoektocht naar hun eigen authenticiteit?

Vanuit deze vragen zijn we een praktijkgericht onderzoek gestart naar persoonsvorming in relatie tot beroepsvorming en maatschappelijke vorming. De eerste fase vond plaats met partners van House of Hospitality en het team On The Job, een samenwerking tussen docenten en praktijkkopleiders in hybride leeromgevingen.

In deze publicatie delen we de inzichten die zijn voortgekomen uit het onderzoek, met een centrale plek voor de drie begeleidingspraktijken die telkens terugkeerden in de zeven portretten en werkplaats: **vertragen, onderbreken en ondersteunen**. Het is een combinatie van rijke portretten en samenvattende handvatten. Die laatste zijn soms bewust vereenvoudigd. Niet om de werkelijkheid tekort te doen, maar juist om houvast te bieden. In de complexiteit van persoonsvorming helpt het soms om even 'plat te slaan', zodat je als begeleider kunt voelen waar je kunt beginnen. We nodigen je uit om de eenvoud niet te verwarren met simpelheid — en om in jouw eigen praktijk steeds opnieuw de nuance op te zoeken.

We wensen je veel inspiratie, herkenning en nieuwe vragen toe bij het lezen van deze publicatie. Laat het een aanleiding zijn om stil te staan, te onderbreken en te ondersteunen — bij je studenten én bij jezelf.

2. WAAROM SUBJECTIFICATIE?

Subjectificatie is een moeilijk woord voor iets fundamenteels: het proces waarin iemand zichzelf vormt als mens. Onderwijspedagoog Gert Biesta beschrijft onderwijs als balanceren tussen drie functies: kwalificatie (iets kunnen), socialisatie (leren hoe je je verhoudt tot anderen) en subjectificatie (worden van een zelfstandig persoon).

Subjectificatie gebeurt niet vanzelf. Het vraagt ruimte, ontmoeting en begeleiding. Zeker in het mbo, waar studenten 'doorstromen' en opgeleid worden tot vakmensen, is het belangrijk dat we aandacht hebben voor wie zij zijn en willen worden als mens.

In deze publicatie onderzoeken we hoe begeleiders in de praktijk bij kunnen dragen aan deze persoonlijke vorming. Niet door alleen te sturen, maar door ook ruimte te bieden. Niet door inhoudelijk te sturen, maar door in het proces ruimte te bieden aan het onverwachte, het persoonlijke, het zoekende. Juist daar ontstaat subjectificatie.

Luister hier een podcast waarin Pieter Baay en Bernie Thomas spreken over de rol van subjectificatie in het onderwijs.

Spotify

3. OVER HET ONDERZOEK

In het onderzoek stonden drie vragen centraal:

- Hoe ondersteunen we persoonsvorming in on-the-job leeromgevingen?
- Welke begeleidingspraktijken dragen bij aan subjectificatie?
- Hoe kunnen we die praktijken zichtbaar en overdraagbaar maken?

We werkten samen met docenten en praktijkopleiders uit het team On The Job van House of Hospitality. Via diepte-interviews brachten we hun dagelijkse praktijk in kaart. Deze zijn verwerkt tot zeven portretten (zie QR-code). Daarnaast organiseerden we een werkplaats, waarin we met het team in gesprek gingen over herkenning, verdieping en vertaling naar de eigen praktijk.

Uit de analyse kwamen drie terugkerende begeleidingspraktijken naar voren: **vertragen, onderbreken en ondersteunen**. Zij vormen het hart van dit stuk.

Lees hier de portretten

[www.onderwijs124.nl/
persoonsvorming-hospitality](http://www.onderwijs124.nl/persoonsvorming-hospitality)

4. THEMA-OVERZICHT

Gert Biesta introduceert onderbreken, vertragen en ondersteunen in hoofdstuk 4 van het boek *'Wereldgericht onderwijs: een visie voor vandaag'* (2022).

Wij geven deze drie begrippen praktische betekenis vanuit de docentenpraktijk. Na onderstaande algemene omschrijving, duiden we per docentportret hoe dit vorm kan krijgen in het onderwijs (inclusief beroepspraktijk).

VERTRAGEN

Vertragen is ruimte maken voor rust, reflectie en verdieping. In plaats van doorjagen naar de volgende opdracht, laat je stiltes toe, vertraag je het tempo of geef je studenten de tijd om iets te laten bezinken. Tijd om zich te verhouden tot hun omgeving: de lesstof, de groep, de wereld. Zo ontstaat er ruimte voor betekenisgeving.

ONDERBREKEN

Onderbreken betekent dat je als begeleider iets doet of zegt waardoor het automatische leerproces even stopt. Je introduceert verwarring, stelt een onverwachte vraag of benoemt een botsing. Hierdoor ontstaat ruimte voor herbezinning en eigen positionering.

ONDERSTEUNEN

Ondersteunen is nabij zijn zonder over te nemen. Je biedt ruimte én structuur, bent betrokken en beschikbaar, maar laat het eigenaarschap bij de student. Ondersteunen is relationeel: het gaat om de ontmoeting waarin de ander zichzelf serieus genomen voelt.

5. HANDVATTEN UIT DE PORTRETTE

Via de QR-code lees je zeven portretten hoe docenten en praktijkopleiders hun studenten begeleiden en hun onderwijs vormgeven. In dit hoofdstuk halen we uit elk portret aanwijzingen hoe je in het onderwijs kunt **vertragen, onderbreken en ondersteunen**, om persoonsvorming te stimuleren.

Lees hier de portretten

[www.onderwijs124.nl/
persoonsvorming-hospitality](http://www.onderwijs124.nl/persoonsvorming-hospitality)

VERTRAGEN

Vertragen is ruimte maken voor rust, reflectie en verdieping. In plaats van doorjagen naar de volgende opdracht, laat je stiltes toe, vertraag je het tempo of geef je studenten de tijd om iets te laten bezinken. Tijd om zich te verhouden tot hun omgeving: de lesstof, de groep, de wereld. Zo ontstaat er ruimte voor betekenisgeving.

"In de horeca ga je direct van probleem naar oplossing, want de gast is ontevreden. Je leert in het onderwijs wel door de U heengaan, en niet van A naar B."

"Misschien stemt de gast wel in met je voorstel, maar had je een veel mooiere oplossing kunnen bedenken als je er iets meer tijd voor had genomen."

Les

- Introduceer het model van de "U-bocht": neem tijd om vanuit ervaring naar reflectie en pas daarna naar actie te gaan.
- Laat studenten bij casussen eerst drie alternatieve reacties formuleren voordat ze tot een conclusie komen.

Beroepspraktijk

- Laat studenten bij conflictsituaties met gasten niet direct handelen, maar eerst de situatie observeren en kort bespreken met een begeleider.
- Organiseer reflectiemomenten aan het einde van een dienst: wat viel op, wat had anders gekund?

Individueel gesprek

- Gebruik het U-model als gesprekstool: begin bij een recente ervaring, laat de student vertellen wat het met hen deed, en kom dan pas tot reflectie of actie.

Zorgstructuur

- Vertraag het proces van doorverwijzen of labelen. Ga eerst samen na of de student zelf al inzicht heeft in wat er speelt.
- Vraag collega's of het soms goed is om even géén stappenplan te maken, maar een student tijd en vertrouwen te geven.

“Ik neem tijd om te vragen:
hoe gaat het met je?”

“Vertragen zit ook in mezelf.
Ik moet niet te snel invullen.”

“Als iemand ontploft,
stuur ik hem naar de conciërge.
Daarna zoek ik verbinding.”

Les

- Start elke les met een korte check-in (bijv. met de vraag: ‘Wat neem je vandaag mee?’).
- Geef ruimte voor onverwachte wendingen en sta stil bij emoties of spanningen.
- Plan reflectiemomenten in zonder dat daar een toets tegenover staat.

Beroepspraktijk

- Vraag studenten bewust te observeren vóór ze handelen (“Wat valt je op voordat je iets doet?”).
- Laat ze bij het einde van een dienst kort terugblikken: wat ging goed, wat voelde onprettig?

Individueel gesprek

- Creëer tijd voor een wandeling of koffiemoment zonder agenda.
- Geef ruimte aan de student om eerst stil te zijn of na te denken voor hij/zij reageert.

Zorgstructuur

- Zoek ook buiten de ‘officiële zorgmomenten’ informele vertraging. Bijvoorbeeld tijdens de pauze of tussen lessen.
- Laat ruimte om gedrag te begrijpen vóórdat je handelt of doorverwijst.

“Studenten komen binnen
en willen versnellen...
terwijl alles schreeuwt om vertragen.”

Les

- Geef studenten tijd om hun motivatie te (her)ontdekken voor de opleiding.
- Plan bewust momenten van bezinning: hoe gaat het écht?

Individueel gesprek

- Leg de focus op de ‘waarom’ achter hun gedrag of keuzes.
- Onderzoek of versnellen een vlucht is.

Beroepspraktijk

- Laat studenten observeren op de werkvloer voordat ze ingewerkt worden.
- Start de dag met een rustige overdracht, niet alleen met planning.

Zorgstructuur

- Kijk voorbij de standaard duur van de opleiding; bespreek realistische trajecten.
- Geef studenten die worstelen meer tijd zonder ze te ‘redden’.

“Ik schrijf op het bord wat ik denk
dat ze moeten onthouden...
zonder boek. En ik loop rond.”

Les

- Sta letterlijk stil bij studenten; gebruik lichaamstaal om rust te brengen.
- Gebruik geen lesboek: minder volgen, meer contact.

Individueel gesprek

- Neem tijd om studenten ook te vragen wat ze meebrengen van buiten school.
- Vertrouw op het proces, niet alleen op directe resultaten.

Beroepspraktijk

- Bespreek waarnemingen ná de shift, niet alleen op snelheid.
- Laat studenten ook dingen laten bezinken voor ze erop terugkomen.

Zorgstructuur

- Neem ruimte voor het menselijke verhaal achter het gedrag.
- Zoek de zachte kant op in vergaderingen, ook als het om cijfers draait.

“Ze hadden snel een taak uitgevoerd,
maar wisten niet waarom.
Toen heb ik het stilgelegd.”

Les

- Stop de les na een opdracht en vraag: “Waarom deden we dit?”
- Geef ruimte om stil te staan bij het leerproces, niet alleen het resultaat.

Individueel gesprek

- Neem de tijd om door te vragen op keuzes: “Waarom denk je dat je zo handelde?”
- Gebruik stilte om ruimte te geven aan inzicht.

Beroepspraktijk

- Laat studenten na een taak kort reflecteren met de vraag: “Wat heb je hiervan meegenomen?”
- Gebruik ‘nabesprekingen’ aan het einde van de dienst om te vertragen.

Zorgstructuur

- Vraag in het overleg niet alleen naar signalen, maar ook: “Wat nemen wij waar als mens?”

“Als ik voel dat iemand niet goed geland is, neem ik daar tijd voor, ook al loopt het schema uit.”

Les

- Geef ruimte voor ‘emotionele landing’ aan het begin van de les.
- Laat het schema los als iemand iets belangrijks wil delen.

Individueel gesprek

- Begin met: “Hoe zit je erbij?” i.p.v. “Wat is er aan de hand?”
- Geef ruimte voor verhalen, niet alleen feiten.

Beroepspraktijk

- Start met een check-in voor wie net binnenkomt: “Hoe kom je hier binnen vandaag?”
- Las pauzemomenten in tijdens drukke momenten.

Zorgstructuur

- Stel het protocol uit als een student nu vooral rust nodig heeft.
- Bied vertraging als eerste interventie bij escalatie.

"Ik maak altijd ruimte voor gesprek,
ook al schuift de rest dan op."

Les

- Gebruik het eerste kwartier voor sociaal-emotionele check-in.
- Laat ruimte voor stilte of verwerking na moeilijke onderwerpen.

Individueel gesprek

- Geef de student de regie over het tempo van het gesprek.
- Gebruik open zinnen:
"Zeg het maar als je iets kwijt wil."

Beroepspraktijk

- Plan bewust evaluatiemomenten tussen taken.
- Laat studenten reflecteren op wat hen geraakt heeft.

Zorgstructuur

- Vraag: "Is het nodig om nú te handelen of kunnen we dit laten liggen tot morgen?"
- Houd een time-in i.p.v. time-out bij onrust.

ONDERBREKEN

Onderbreken betekent dat je als begeleider iets doet of zegt waardoor het automatische leerproces even stakt. Je introduceert verwarring, stelt een onverwachte vraag of benoemt een botsing. Hierdoor ontstaat ruimte voor herbezinning en eigen positionering.

ONDERBREKEN

bij Bernie Thomas (1/7)

“We lijken net van die koeien die allemaal tegelijkertijd de stal in moeten.”

“De regel is dat je geen feedback krijgt als je de deadline niet haalt. Ik vind dat heel erg. Dus ik zeg: je mag vier momenten kiezen om iets op te leveren voor feedback.”

Les

- Onderbreek het vaste rooster met flexibele feedbackmomenten. Laat studenten zelf kiezen wanneer ze werk willen laten zien.
- Introduceer “onderbreekvragen” in de Les Wat gebeurt er nu écht bij jou? Wat verraste je? Wat voelde ongemakkelijk?

Beroepspraktijk

- Onderbreek automatische routines (zoals het volgen van een standaardprocedure) door studenten uit te nodigen om een eigen alternatief voor te stellen.
- Laat studenten rollen wisselen om inzicht te krijgen in andere perspectieven (bijvoorbeeld leidinggevende/gast/collega).

Individueel gesprek

- Onderbreek perfectionisme of faalangst door samen te kijken naar de reden achter de deadline of standaard. Wat zou wél werken voor deze student?
- Gebruik humor of een persoonlijke anekdote om een vastgelopen gesprek open te breken.

Zorgstructuur

- Herken wanneer een student vastzit in het systeem van verwachtingen en onderbreek dat door buiten de gebaande paden te denken.
- Bied ruimte voor afwijking: een eigen leerroute, ander tempo, of andere vorm van bewijs leveren.

ONDERBREKEN

bij Natasja Halsema (2/7)

"Ik zei tegen collega's: 'Deze jongen is niet lastig, hij is overprikkeld.' Dat is een heel ander verhaal."

"Je moet leren je eigen oordeel te onderbreken. Kijken wat er echt aan de hand is."

"Ik laat mijn hele les los omdat ik voel: er is iets anders nodig nu."

Les

- Laat het geplande lesdoel los als de sfeer vraagt om een gesprek.
- Onderbreek routinematig lesgedrag (zoals snel door opdrachten jagen) door ruimte te maken voor gesprek of stilte.
- Stel kritische vragen: "Wat gebeurt er nu eigenlijk echt?" of "Waarom doen we dit op deze manier?"

Beroepspraktijk

- Onderbreek automatische routines van studenten (zoals herhalen van standaardzinnen) door situaties te bespreken waarin improvisatie nodig was.
- Reflecteer op het contact met de gast: wat voelde oprecht, wat niet?

Individueel gesprek

- Benoem het verschil tussen gedrag en intentie, zoals: "Je lijkt boos, maar ik zie ook dat je iets anders probeert te zeggen."
- Doorbreek verwachtingspatronen ("jij bent altijd druk") door een leerling in een andere context te laten zien.

Zorgstructuur

- Gebruik teamoverleggen om vastgeroeste beelden van studenten te bevragen.
- Pleit voor het herzien van diagnoses of labels als je merkt dat het niet klopt met wat je ervaart in de praktijk.

ONDERBREKEN

bij Rutger van den Berg (3/7)

"Ik probeer een balans tussen wat er gevraagd wordt en wat mogelijk is... soms moet ik een oogje dichtknijpen."

Les

- Stop een overvolle les om studenten ruimte te geven voor vragen of emoties.
- Herken als je zelf te veel doorjaagt en benoem dat.

Individueel gesprek

- Onderbreek automatische ja/nee-antwoorden met: "Vertel eens waarom je dat zegt."

Beroepspraktijk

- Geef studenten ruimte om een eigen pad te kiezen, zelfs als dat anders is dan gepland.
- Onderbreek vaste loopjes met reflectievragen: "Wat heb jij geleerd?"

Zorgstructuur

- Ga in gesprek als de 'opdracht van het onderwijs' bots met wat de student aan kan.
- Bespreek alternatieve routes samen met SLB en BPV.

ONDERBREKEN

bij Sergej Sheer (4/7)

“Soms leg ik de klas stil. Dan zeg ik:
‘Ik weet het even niet meer.’”

Les

- Wees kwetsbaar en eerlijk; dat onderbreekt de ‘show’ die onderwijs soms wordt.
- Geef de klas de ruimte om oplossingen te zoeken als jij het niet meer weet.

Individueel gesprek

- Gebruik je eigen ongemak om dieper contact te maken.
- Doorbreek patronen van ‘altijd leuk doen’ als het echt schuurt.

Beroepspraktijk

- Sta jezelf toe om een situatie niet direct op te lossen. Laat het even hangen.
- Vraag studenten zelf mee te denken over hoe het beter kan.

Zorgstructuur

- Gebruik persoonlijke verhalen om vergaderingen wakker te schudden.
- Stop automatisme in begeleiding: is dit nog helpend?

ONDERBREKEN

bij Jennifer Christine Doppert (5/7)

“Ik merkte dat ik zelf onrustig werd.
■ Toen heb ik bewust alles gestopt
en vroeg: wat is hier aan de hand?”

Les

- Onderbreek het lesplan als de sfeer verandert, en benoem dat.
- Laat studenten kort reflecteren op groepsdynamiek tijdens de les.

Individueel gesprek

- Onderbreek een gesprek als het verzandt in herhaling en stel een nieuwe vraag.
- Benoem als je jezelf niet meer kunt volgen dat opent iets bij de ander.

Beroepspraktijk

- Als het werk chaotisch wordt, stop kort en bespreek de taakverdeling opnieuw.
- Onderbreek onduidelijke opdrachten door samen de bedoeling te herformuleren.

Zorgstructuur

- Leg een overleg stil als het over de hoofden van studenten gaat. Breng het terug naar het perspectief van de jongere.

ONDERBREKEN

bij Simone Laarmans (6/7)

“Soms moet je gewoon zeggen:
dit werkt niet. Laten we opnieuw beginnen.”

Les

- Onderbreek als je merkt dat een les niet aanslaat, en vraag: “Wat werkt hier niet?”
- Herstart met input van studenten.

Individueel gesprek

- Als iemand zich afsluit, benoem dat en stel voor het anders aan te pakken.
- Gebruik humor om de situatie te ontregelen.

Beroepspraktijk

- Onderbreek een taak die frustratie oproept en neem samen een stap terug.
- Laat studenten zelf benoemen waar ze op vastlopen.

Zorgstructuur

- Sta jezelf toe om een dossier te ‘resetten’: nieuwe blik, nieuwe start.
- Onderbreek als het overleg verzandt in symptoombestrijding.

ONDERBREKEN

bij Addie van Olderen (7/7)

"Ik kap soms mijn eigen uitleg af als ik merk dat ze afhaken."

Les

- Stop en check bij de groep:
"Zijn jullie er nog bij?"
- Geef studenten de kans om te zeggen als iets niet werkt.

Individueel gesprek

- Onderbreek met zachtheid als een verhaal vastloopt.
- Zeg: "Ik zie dat dit lastig is – wil je doorgaan of even stoppen?"

Beroepspraktijk

- Onderbreek een werkproces om iets uit te leggen dat anders verloren gaat.
- Laat studenten om beurten iets onderbreken dat hen niet past.

Zorgstructuur

- Onderbreek een te strakke procedure als de mens eronder lijdt.
- Heropen een afgesloten dossier als iemand weer signalen geeft.

ONDERSTEUNEN

Ondersteunen is nabij zijn zonder over te nemen. Je biedt ruimte én structuur, bent betrokken en beschikbaar, maar laat het eigenaarschap bij de student.

Ondersteunen is relationeel: het gaat om de ontmoeting waarin de ander zichzelf serieus genomen voelt.

ONDERSTEUNEN

bij Bernie Thomas (1/7)

“Ik level met ze door iets van mijn eigen levenservaring te koppelen aan wat zij vertellen.”

“Niet dat je vanuit één waarheid je student ondersteunt, maar dat je het palet laat zien. En welke keuze maak jij dan zelf?”

“De student moet niet boven de stof staan, maar met zichzelf leren verbinden.”

Les

- Deel als docent bewust eigen twijfel of ervaring bij een thema (bijv. omgaan met een boze klant).
- Laat studenten bij een vakopdracht altijd ook een ‘persoonlijk perspectief’ toevoegen: wat zegt deze opdracht over wie jij bent?

Beroepspraktijk

- Bied coaching on-the-job: stel open vragen tijdens het werk die aanzetten tot zelfbewust handelen.
- Geef ruimte aan persoonlijke keuzes in stijl, toon of aanpak, mits deze binnen de professionele kaders passen.

Individueel gesprek

- Laat studenten hun eigen keuzes wegen en begeleid ze in het ontwikkelen van een eigen kompas, in plaats van een juiste route aan te wijzen.
- Gebruik gesprekken om de student te helpen woorden te vinden voor wat hij/zij denkt, voelt en wil ook als het nog niet ‘af’ is.

Zorgstructuur

- Positioneer je als bondgenoot: “Wat heb jij nodig en hoe kan ik je daarin ondersteunen, zonder het over te nemen?”
- Zorg dat ondersteuningsgesprekken niet alleen probleemgericht zijn, maar ruimte geven aan groei, trots en motivatie.

ONDERSTEUNEN

bij Natasja Halsema (2/7)

“Ik bel ouders,
ik ga mee naar de zorgcoördinator.”

“Ik laat zien: ik zie jou,
en je staat er niet alleen voor.”

“Soms moet ik mezelf afremmen;
ik wil helpen, maar dat is niet altijd mijn taak.”

Les

- Benader studenten relationeel: zie eerst de mens, dan pas het gedrag.
- Laat studenten zelf aangeven wat ze nodig hebben, in plaats van dat voor hen te beslissen.

Individueel gesprek

- Spreek waardering uit voor wie de student is, niet alleen wat hij doet.
- Sluit aan bij het tempo van de student; forceer geen actie als de ander nog aan het zoeken is.

Beroepspraktijk

- Laat studenten fouten maken, maar zorg dat je in de buurt bent om ze op te vangen.
- Vraag tijdens de werkvloerbegeleiding: “Hoe vond jij dat het ging?” i.p.v. zelf eerst te evalueren.

Zorgstructuur

- Zorg dat de drempel naar ondersteuning laag is: studenten moeten weten waar
- ze terecht kunnen.
- Betrek collega's actief als het je zelf te veel wordt of als je merkt dat iemand anders een betere ingang heeft.

“Het gaat mij om condities
scheppen dat het wel lukt.”

Les

- Werk met alternatieve opdrachten of bewijsvoering.
- Bied extra uitlegmomenten voor wie het nodig heeft.

Individueel gesprek

- Stel de vraag: “Wat heb jij nodig om een stap verder te komen?”
- Toon vertrouwen, ook als het moeilijk is.

Beroepspraktijk

- Geef studenten vertrouwen dat ze mogen zoeken en falen.
- Coach vanuit nabijheid, niet controle.

Zorgstructuur

- Bouw ruimte voor herkansen zonder dat het falen voelt.
- Zorg voor een open overlegstructuur tussen school en praktijk.

ONDERSTEUNEN

bij Sergej Sheer (4/7)

“Ik laat ook zien wie ik ben.
We hoeven geen vrienden te zijn,
maar ik deel wel iets.”

Les

- Toon wie jij bent en nodig studenten uit dat ook te doen.
- Zet lessen op waarin studenten elkaar persoonlijk leren kennen.

Individueel gesprek

- Stel persoonlijke vragen met echte nieuwsgierigheid.
- Wees eerlijk over wat je niet weet en stel je als ‘medezoeker’ op.

Beroepspraktijk

- Stel jezelf als mens op: deel een anekdote, toon je zorgen of vreugde.
- Gebruik humor om nabijheid te creëren.

Zorgstructuur

- Zet relationele betrokkenheid centraal: wie kent deze student écht?

"Ik geef ze een keuze.
Dan kunnen ze zelf bepalen wat past."

Les

- Bied drie werkvormen aan en laat studenten zelf kiezen.
- Laat studenten met elkaar sparren voordat ze een opdracht aanpakken.

Individueel gesprek

- Gebruik keuzevragen: "Wil je er nu over praten of straks?"
- Wees beschikbaar, zonder druk.

Beroepspraktijk

- Laat studenten kleine keuzes maken: welke tafel neem je? Welke taak wil je oefenen?
- Vraag actief om input voor de planning.

Zorgstructuur

- Werk met flexibele paden in begeleiding; niet iedereen hoeft hetzelfde te doorlopen.
- Bied meerdere steunfiguren aan.

"Ik probeer altijd het lichtpuntje te vinden,
ook als het zwaar is."

Les

- Begin of eindig met een compliment of erkenning.
- Laat studenten hun 'trotsmoment' van de week delen.

Individueel gesprek

- Vraag: "Waar ben je deze week wél tevreden over?"
- Sta naast de student, ook als het lastig is.

Beroepspraktijk

- Benoem kleine successen tijdens de werkdag.
- Laat studenten elkaar feedback geven.

Zorgstructuur

- Organiseer vier-ogen-gesprekken zodat niemand het alleen hoeft te dragen.
- Leg ook in moeilijke dossiers de nadruk op ontwikkeling.

ONDERSTEUNEN

bij Addie van Olderen (7/7)

“Ik wil dat studenten voelen dat ze gezien worden,
ook als ze het even niet laten zien.”

“Soms is luisteren genoeg.
Je hoeft niet altijd een oplossing te hebben.”

Les

- Loop tijdens het zelfstandig werken rond en vraag persoonlijk hoe het gaat.
- Geef studenten de ruimte om hun eigen aanpak te kiezen binnen duidelijke kaders.

Individueel gesprek

- Laat merken dat je blijft, ook als iemand zich afsluit: “Ik ben er ook als jij even niets zegt.”
- Vraag: “Wat zou ik nu voor je kunnen doen, zonder dat ik het overneem?”

Beroepspraktijk

- Wees zichtbaar aanwezig tijdens drukke momenten en beschikbaar voor vragen.
- Laat studenten weten dat ze fouten mogen maken en daarvan mogen leren.

Zorgstructuur

- Creëer een zachte lijn van contact: een vast aanspreekpunt, herhaalcontact, of check-in per week.
- Bied ondersteuning aan collega's in hoe zij studenten kunnen dragen zonder het alleen te doen.

6. REFLECTIE: RUIMTE VOOR HET NIET-WETEN

Persoonsvorming vraagt niet alleen iets van studenten, maar óók van begeleiders. Soms weten we het zelf even niet, schuurt het, of raken we gefrustreerd. Juist die momenten zijn waardevol. Ze openen een ruimte waarin iets nieuws kan ontstaan – voor de student én voor jezelf.

Onderstaande quotes uit de portretten illustreren zulke momenten van kwetsbaarheid, ongemak of confrontatie. Laat ze een uitnodiging zijn tot reflectie op je eigen (bege)leiding.

Bernie Thomas

“In het onderwijs leer je door een U heen te gaan. Je moet soms stilstaan bij: wat vind ik, waar sta ik voor?”

Soms moet je dóór het ongemak om jezelf en de ander écht te ontmoeten.

Natasja Halsema

“Wat buiten mij is binnen. Waar ik tegenaan loop bij een student, raakt ook iets in mijzelf. Dan stel ik me de vraag: kan ik op een zuiverdere manier naar jou kijken?”

Wat je raakt in de ander, zegt vaak iets over jezelf. Ongemak is een kans voor innerlijke groei.

Rutger van den Berg

“De opdracht van het onderwijs verdwijnt bij mij soms naar de achtergrond. Studenten schreeuwen om vertragen.”

Als je voelt dat het schuurt tussen het programma en de mens – luister dan naar die frictie.

6. REFLECTIE: RUIMTE VOOR HET NIET-WETEN

Sergej Sheer

“Ik leg soms de klas stil en zeg dan:
‘Ik weet het even niet meer.’”

Kwetsbaarheid tonen als docent vergroot juist de veiligheid in de groep. Het maakt leren menselijk.

Jennifer Christine Doppert

“Ze deden iets zonder te weten waarom.
Toen heb ik alles stopgezet. Ik wilde dat we
dat eerst gingen onderzoeken.”

Onderbreken vanuit verwarring creëert ruimte voor betekenisgeving.

Simone Laarmans

“Onderwijs is schoonheid en donkerte, yin en yang.
Soms is het ook leeg en duister.”

Niet alles hoeft opgelost. Erken dat onderwijs niet altijd licht en overzichtelijk is – en dat dat erbij hoort.

Addie van Olderen

“Ik heb de klas stilgelegd en gezegd: ‘Jongens,
ik weet het even niet meer. Ik voel me gefrustreerd.
Ik wil dat jullie nu samen naar een oplossing zoeken.’”

Soms is ‘ik weet het niet meer’ precies wat nodig is om het gesprek open te breken en eigenaarschap bij studenten neer te leggen.

Reflectievragen

- Wanneer ervaar jij twijfel of ongemak in je rol als begeleider?
- Hoe ga jij om met situaties waarin je het zelf niet (meer) weet?
- Welke ruimte geef jij jezelf om te vertragen, te onderbreken of gesteund te worden?

7. NAWOORD: EEN UITNODIGING OM TE BLIJVEN ZOEKEN

Dit project begon met een vraag: hoe kunnen we studenten begeleiden in het worden van wie ze zijn — als mens, als vakmens en als burger? Onderweg ontdekten we dat het antwoord geen vaststaand model is, maar eerder een uitnodiging tot aandacht, moed en ontmoeting.

De praktijkverhalen, portretten en handvatten laten zien dat persoonlijke vorming geen extra taak is naast het vak, maar juist in het vak verweven zit. In hoe je vertraagt als de snelheid te groot wordt. In hoe je onderbreekt als iets niet klopt. En in hoe je ondersteunt zonder over te nemen.

Wat je ook meeneemt uit dit document — een reflectievraag, een herkenbare worsteling, een handvat voor morgen — we hopen dat het je helpt om in jouw rol als begeleider te blijven zoeken. Naar nuance. Naar betekenis. Naar contact.

En vooral: dat je jezelf daarin ook blijft ontmoeten.

Persoonsvorming begint waar iemand zich gezien weet. Dankjewel dat jij daaraan bijdraagt.

8. REFLECTIERUIMTE VOOR DE LEZER

Deze publicatie nodigt niet alleen uit tot lezen, maar vooral ook tot reflecteren. Daarom sluiten we af met ruimte voor jouw eigen gedachten, ervaringen en voornemens:

- Wat neem jij mee uit deze publicatie?
- Waar wil jij mee oefenen in jouw praktijk?
- Waar kun jij onderbreken, vertragen of ondersteunen?

COLOFON

Pedagogische handvatten: persoonsvorming in relatie tot beroepsvorming en maatschappelijke vorming

Auteurs: Pieter Baay, Marieke van Belle & Bernie Thomas

Met medewerking van: Sabine Zwikker

Vormgeving: Sanne Vos

Over Stichting House of Hospitality

House of Hospitality is een netwerkorganisatie die onderwijs, bedrijfsleven en overheid verbindt rond hybride leeromgevingen, talentontwikkeling en praktijkgericht onderzoek in de hospitalitysector. Samen werken we aan duurzame loopbanen en een gastvrije metropoolregio Amsterdam.

www.houseofhospitality.amsterdam

Over Onderwijs124

In de netwerkorganisatie Onderwijs124 werken onderzoekers, adviseurs en kunstenaars samen aan pedagogische praktijkinnovatie in het mbo. Op het snijvlak van kunst en professionalisering raken wij hoofd, hart en handen van deelnemers. In meer dan 30 mbo-instellingen werken we met alle doelgroepen van studenten tot en met bestuurders. Centrale thema's zijn goed onderwijs, teamontwikkeling, leiderschapsontwikkeling en praktijkgericht onderzoek & innovatie.

www.onderwijs124.nl

2025

ONDERWIJS124